

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş: 19.02.2018 ✓Accepted/Kabul: 24.10.2018

DOI:10.30794/pausbed.396792

Araştırma Makalesi/ Research Article

Erdoğan, S., Şen, K. (2019). "Yeşil Segedik (Gökçe) Kaya Mezarları Ve Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 34, Denizli, s.289-308.

YEŞİL SEGEDİK (GÖKÇE) KAYA MEZARLARI VE SURP KEVORK (KAHRAMAN SEGEDİK) KİLİSESİ*

Serkan ERDOĞAN** Korkmaz ŞEN***

Özet

Antik Çağ'da Sophene adıyla anılan Tunceli yöresinin de içinde bulunduğu bölgenin arkeolojisi hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Tunceli/Hozat yakınlarında tarafımızdan tespit edilen Yeşil Segedik kaya mezarları ve Kahraman Segedik Kilisesi, Sophene'deki mezar tipleri ve mimari plastik anlayışına ilişkin yeni veriler sunmaktadır. Kaya mezarları, Hozat ilçe merkezine karayolu ile 30 km. batısında yer alan Kalecik Köyü - Yeşil Segedik (Gökçe) Mezrası'nın yaklaşık 400 m. doğusundaki tepenin yamacında bulunmaktadır. Güneydoğudan kuzeybatıya uzanan nekropol alanında ekseriyetle *arcosoliumlu* bir yapıya sahip 13 kaya mezarı bir arada olmak üzere 14 kaya mezarı saptanmıştır. Kaya mezarları teraslandırılmış üç kaya platformu üzerine buldukları alanın topoğrafik özelliklerine uygun olarak konumlandırılmıştır. Kaya mezarlarının yaklaşık 2 km. batısındaki Kalecik Köyü - Kahraman Segedik Mezrası'nda tek nefli, dikdörtgen planlı bir özellik gösteren devşirme malzemeden inşa edilmiş Osmanlı Dönemi'ne ait bir kilise yer alır. Barındırdığı özellikler bakımından kaya mezarlarının yapılışını M.S. III -V. yüzyıllar arasına tarihlendirilebilirken kilisenin devşirme malzemesinin geçmişi Erken Bizans Dönemi'ne değin geriye götürmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: *Tunceli, Hozat, Sophene, Kaya Mezarları, Erken Bizans Dönemi, Kilise.*

THE ROCK – CUT TOMBS OF YEŞİL SEGEDİK AND THE CHURCH OF SURP KEVORK (KAHRAMAN SEGEDİK)

Abstract

Our knowledge on archaeology of the region, which was called Sophene in the Ancient Age and now located in Tunceli and around the neighbour cities, is so limited. Yeşil Segedik rock-cut tombs and Kahraman Segedik Church that we have found in our research near Tunceli/ Hozat, provide new data on the types of tombs and architectural plastic understanding in Sophene. These rock-cut tombs are located on a hill that is 400 m away on the east to Kalecik village-Yeşil Segedik (Gökçe) hamlet that is 30 km land route away on the west to the center of Hozat Province. 14 rock-cut tombs, 13 of which are together, mostly in *arcosolium* shape have been detected on the necropolis site lying from south east to north west. The rock-cut tombs positioned appropriate for the topographic peculiarities of the three terraced rock platform that they repose on. Approximately 2 km away on the East of these rock-cut tombs, in Kalecik Village- Kahraman Segedik hamlet, there is a single nave church belongs to the Ottoman Era, which has been built of spolia in rectangular shape. Considering the characteristics of rock-cut tombs we can date their building between 3rd and 5th centuries AD; however, spolia material of the church can be date to the period of Early Byzantine.

Keywords: *Tunceli, Hozat, Sophene, Rock - Cut Tombs, Early Byzantine Period, Church.*

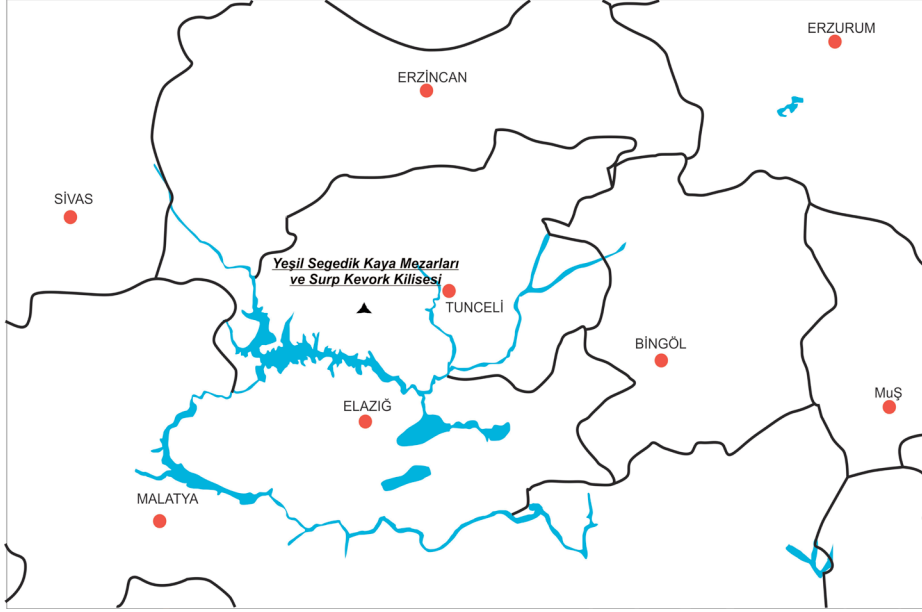
*"Demir Çağ ve Helenistik Dönem & Tunceli Yüzev Araştırması" kapsamında yapılan bu çalışma, Bitlis Eren Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BEBAP) 2017.14 numaralı projesi ile desteklenmektedir.

** Arş. Gör Dr. Bitlis Eren Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, BİTLİS.
e-posta: serqanerdogan@gmail.com (orcid.org/0000-0002-8049-8093).

***Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, BİTLİS.
e-posta: ksen@beu.edu.tr (orcid.org/0000-0003-4332-7567).

Giriş

Tunceli ili Hozat ilçe merkezinin karayolu ile 30 km batısındaki Kalecik Köyü sınırları içerisinde iki ayrı fonksiyona sahip mimari kalıntılar tespit edilmiştir. 14 adet kaya mezarı ve bir adet kiliseden oluşan Kalecik Köyü'ndeki söz konusu yapılar her ne kadar farklı dönemlerde yapılmış olsalar da hem mekânsal bir bütünlük içerisinde yer almaları ve hem de birbirlerini takip eden dönemlere ait izler taşımaları, onların aynı çalışma kapsamında ele alınmalarını gerekli kılmıştır (Res. 1).

Resim 1. Yeşil Segedik Kaya Mezarları ve Surp Kevork Kilisesi'nin Konumu

Eldeki verilere göre Hozat yöresinin yerleşim tarihi Urartu Krallığı ile çağdaş olan Orta Demir Çağı'na değin geriye gitmektedir. Hozat yerleşimi, "Huzana" ya da daha farklı okunuşuyla "Hazani" adıyla M.Ö. VIII. yüzyıla ait Urartu Kömürhan (İzoli) Yazıtı'nda kayda geçirilmiştir (van Loon, 1974: 188-190; Salvini, 2008: A 9-4). Erken Orta Çağ'da "Hozan" adıyla belgelenmiş yerleşimin "Kara Hozat" harabeleri olduğu tarafımızdan değerlendirilmektedir¹. Hozat yöresinde bir başka önemli yerleşim, Hozat ilçe merkezinin kuzeybatısında bulunan Masumu-Pak Kalesi'dir (Erdoğan, 2015: 170). Söz konusu kale, Demir Çağı'ndan Orta Çağ'a uzanan farklı dönemlere ait izler taşımaktadır. Kaya mezarlarının takriben 8 km. güneyinde konumlanan ve Pertek ilçesine bağlı Akdemir Köyü yakınlarında bulunan Eski Avşeker Kalesi, yer almakta olup Demir Çağı'na ait izler taşımaktadır (Schäfer, 1977: 252). Daha güneyinde ise Demir Çağı'ndan XIV. yüzyıla değin iskân görmüş bölgenin en büyük yerleşimlerinden biri olan Kurmizak Kalesi bulunmaktadır (Danık, 2010: 99; Sinclair, 1989: 80).

Tunceli Bölgesi'nin Antik Çağ ve Orta Çağ Tarihi

Tarihsel kaynaklar Helenistik Dönem'den itibaren Tunceli yöresinin de içerisinde yer aldığı bölgeyi, Eski Grek yazım şekillerindeki Σωφανηνήν (Sophanenen), Σωφηνής (Sophenes), Σωφηνήν (Sophenen) Σοφανηνή (Sophanene) adları ile kayda geçirmektedir (App. Mithr. XII. 105; Dio Cass. XXXVI. 53. 2 - 3; Diod. XXXI. 22, XL. 4; Plut. Pomp. XXXIII. 4; Procopius, History of Wars, I. 21. 6; Strab. XI. 12. 3, XI. 12. 4, XI. 14. 2, XI. 14. 5, XII. 2. 1; Weissbach, 1927: 1015 vd.). M.Ö. 188 - 90/70 yılları arasında bağımsız yerel bir krallık olarak ortaya çıkan *Sophene* (ΣΟΦΗΝΗ), tarihsel coğrafya bakımından Yukarı Fırat bölgesinin önemli bir bölümü üzerinde egemenlik kurmuştur (Eutr. VI 13; Plin. nat. V. 66. 13; Ptol. geogr.). Roma İmparatorluğu döneminde ise Roma İmparatoru Neron tarafından M.S. 54 yılında Roma'ya sadık bir Suriyeli (İturalı) prens olan Emesa prensi Sohaemos, Sophene tahtına oturtulmuştur (Barrett, 1977: 153; Frankfort, 1963: 187-188; Tac. ann. XIII. 7). Roma'nın vasaal kralı konumundaki Sohaemos'un Sophene'deki saltanatının ne kadar sürdüğü tam olarak bilinmiyor olsa da M.S. 60 1 Hozat ilçe merkezinin 2 km. kuzeybatısında "Kara Hozat" olarak adlandırılan bir mevki yer almaktadır. Eski yapılara ait kalıntılar ve bu kalıntılara ait taş yığınları, Kara Hozat'ın genel görünümünü ortaya koymaktadır. Yüzeyle görünen seramik parçaları Orta Çağ ve sonrasına işaret etmektedir. Kara Hozat, Bizans ve Osmanlı öncesi Beylikler Dönemi'ne iskân gören bir merkez olarak Hozat kasabasının eski yerleşimi olmalıdır.

yılında sonlandığına ilişkin ipuçları vardır (Barrett, 1977: 156). Roma imparatoru Neron (M.S. 54-68) Dönemi'nin başında, Armenia'daki Partlar lehine yaşanan gelişmeler neticesinde Romalı komutan Corbulo tam yetkiyle donatılmış olarak Anadolu'nun doğusuna gönderilmiştir (Grousset, 2006: 105). M.S. 64/65 yıllarında komutan Cnaius Domitius Corbulo, Sophene'de Roma adına kesin hâkimiyeti sağlamıştır (Lohmann, 1906: 40 vd; Dessau, 1892: no. 232). Bu egemenliği, Elazığ/Kövenk'te ele geçmiş Roma zafer anıtı belgelemektedir. M.S. 252'den itibaren Sasani kralı I. Şahpur, Sophene ve tüm Armenia'ya egemen olmuştur (Grousset, 2006: 112; Frankfort, 1963: 187-188). I. Şahpur Armenia'nın başına kendisine sadık Ardavazt adındaki bir şahsı kral olarak atamıştır (Grousset, 2006: 112). Sasani kralı Narseus, Roma imparatoru Diocletianus ile yaptığı savaşta yenilgiye uğramış ve M.S. 297 sonbaharında Sophene'nin dâhil olduğu bazı toprakları Romalılar'a bırakmak zorunda kalmıştır (Eutr. IX. 24; Grousset, 2006: 112). Romalılar'ın egemenliğine geçen söz konusu Sophene toprakları, günümüz Tunceli ve Elazığ ile eşitlenebilecek *Dzopk* ve *Hanzit* bölgelerinden oluşmaktaydı. Romalılar'a mağlubiyeti sonucu Sasani kralı, Armenia ve İberya üzerindeki Roma protektorasını tanımak zorunda bırakılmıştır (Grousset, 2006: s. 112).

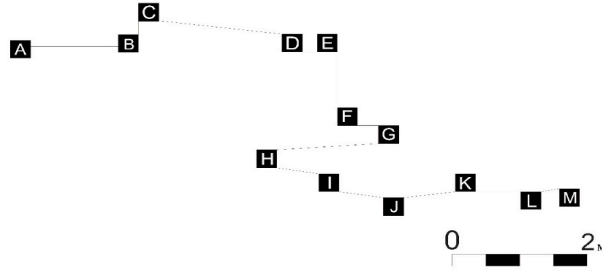
Bizans İmparatorluğu'nun bir parçası durumundaki *Sophene*, Bizans kaynaklarında *Τζοφανηνή* (Sophanene) ya da *Τζοφηνή* (Sophene) biçiminde belgelenmiştir. Sophene yer adı olarak Orta Çağ Ermeni kaynaklarında *Tzophene*, *Tzoph*, *T'sopk* (*Տօփք*) ya da *Cop'k'* deşışkeleriyle Orta Çağ Süryani kaynaklarında ise *Sop*, *Sophene*, *Şōbah* ya da *Τροῦ Σωφανησῶ* (*Bēth Şōphanāyē*) olarak tanınmaktadır (Luther, 1997: 179, 179 dn. 305; Dupont - Sommer, 1949: 25 vd; Honigmann, 1970: 6, 255; Hauptmann, 1969/1970: 25 dn. 21; Hübschmann, 1969: 209, 227 vd, 227 dn. 1, 245 vd. 294 vdd; P'awstos Buzand's, III. 23, III. 34, III. 35, III. 38, III. 54, IV. 86, IV. 116, Salvini, 1972: 106; Hewsen, 1992: 59 ii, 59A ii, 147, 153-156, 161-162, 250).

Yeşil Segedik (Gökçe) Kaya Mezarları

Hozat – Çemişgezek – Pertek üçgeninde yer alan Yeşil Segedik (Gökçe) kaya mezarları, Abdal Aziz Dağı'nın hemen kuzeyinde bulunan ve yüksekliği fazla olmayan bir tepenin yamacındaki kayalıklara oyulması suretiyle meydana getirilmiştir (Res. 2). Kaya mezarları Hozat'a bağlı Kalecik Köyü - Yeşil Segedik (Gökçe) Mezrası'nın yaklaşık 400 m. doğusundaki tepe yamacında yer almaktadır. Rakımı 1340 m. olarak ölçülen kaya mezarlarına yerel halk tarafından "Kurnikler" mevki denmektedir (Res. 3).

Resim 2. Yeşil Segedik (Gökçe) Kaya Mezarları'nın Genel Görünümü

Res. 3: Kaya Mezarlarının Genel Dağılımı

Güneydoğudan kuzeybatıya uzanan nekropol alanında 13 kaya mezarı bir arada olmak üzere toplam 14 kaya mezarı tespit edilmiştir. Kaya mezarları buldukları alanın topoğrafik özelliklerine uygun olarak ön tarafı teraslandırılmış olan üç kaya platformu üzerine konumlandırılmıştır. Yapılan gözlemler neticesinde konum itibarıyla mezarların antik yerleşim bölgesinin sınırları dışında olduğu gözlemlenmiş, ancak modern yerleşim alanının bu mekânlara yakın olarak kurulduğu anlaşılmıştır. Gözlemlenen bütün mezar odaları kaçak kazılar neticesinde talan edilmiş ve bu nedenle ölü kültü ilgili objeler ile fiziksel kalıntılara dair veriler elde edilememiştir.

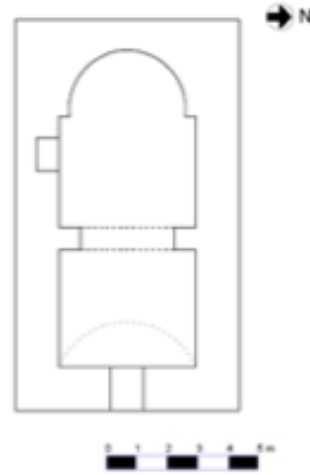
Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi

Kaya mezarlarının yaklaşık 2 km. batısındaki Kalecik Köyü - Kahraman Segedik Mezarı'nda küçük bir Ermeni kilisesi yer alır (Res. 4). Buradaki kiliseden ilk defa 1866 yılında burayı ziyaret eden İngiliz Konsolos J. G. Taylor söz etmiştir. Taylor, kiliseden tek bir taş blok üstüne oturduğunu, büyük kare biçimli bir blok üzerinden yükseldiğini ve içerisinde ilkel bir altar ile kendine özgü taş haçların bulunduğunu belirtmektedir (Taylor, 1868: 321). 20. yüzyılın başlarına ait kayıtlarda Segedik (Sıgedik) Köyü'ndeki bu yapının ismi Surp Kevork Kilisesi olarak geçmektedir (R. H. Kévorkian – P. B. Paboudjian, 2012: 386).

Resim 4. Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi'nin

Doğu Cepheden Görünüşü

Resim 5. Surp Kevork Kilisesi'nin Planı

Dışta doğu-batı doğrultusunda düzgün dikdörtgen planlı olan Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi, içte ise tek nefli bazilikalıdır (Res. 5). Yapının tek girişi doğu cephede yer alan 1.80 x 1.00 m. ölçülerindeki kapıdır. Yapının giriş kapısı lentoludur. Yaklaşık 0.10 m. yüksekliğinde kapı eşiği vardır. Örtü ile aynı seviyede, batı yönündeki kapının karşı hizasında ışıklandırma amaçlı küçük bir pencere açıklığı yer alır. Söz konusu iki açıklık dışında yapıda başka bir açıklık bulunmamaktadır.

Güney ve kuzey duvarda aynı eksenle karşılıklı yerleştirilmiş dışa taşkın birer duvar payesi ile *naos* iki bölüme ayrılmıştır. Yapının batısında yarım daire planlı apsis yer almaktadır. Söz konusu apsis *naosa* bir kemerle açılmaktadır. Bir iç mimari döşem olarak kemerli bir niş, kilisenin güney duvarında yer almaktadır. Aşırı tahribat nedeniyle zemin döşemesi hakkında bir veri elde edilememiştir. Yapının üzeri beşik tonoz ile örtülmüştür.

Bu beşik tonoz iç mekânı ikiye bölen duvar payelerini birbirine bağlayan sivri kemerle takviye edilmiştir.

Kahraman Segedik Kilisesi, M.S. III. ve VII. yüzyıl arasına tarihlenebilecek farklı ebatlara sahip tasvirli taş eserleri içerisinde barındırmaktadır. Söz konusu yüzyıllara değin geriye giden daha eski kilise ya da kiliselerden devşirilmiş taşların belli bir düzen takip etmeksizin Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi'nin yapımında kullanıldığı düşünülmektedir. Hozat yöresinde Orta Çağ'a tarihlendirilebilen kiliselerin varlığı bilinmektedir. Yörede saptanabilen en eski ve mimari açıdan en gelişkin Hristiyanlığa ait dinsel yapı, 975 yılında inşa edilen Ergen Manastırı'dır (Thierry, 1986-1987: 395-400). Şu anki görünümüyle kilisenin tarihlendirilmesi konusunda elimizde sağlam bir veri bulunmamasına karşın yapı, XIX. ya da XX. yüzyıl başlarında yeniden inşa edilmiş bir köy kilisesi izlenimini vermektedir.

Yapıda süsleme öğesi olarak karşımıza çıkan bezemelerin en önemlisi, *naosu* ikiye ayıran kemerin zemin ile bağlantısını sağlayan üzengi taşının bindiği karşılıklı (kuzey ve güney ekseninde) yerleştirilmiş dikey blok taşlar üzerine işlenmiş Malta haçı motifli taşlardır. Burada, kuzeyde yer alan üzengi taşının bindiği yekpare blok taşının üzerinde kazıma tekniğiyle üç haç tasvir edilmiştir (Res. 6). Bu haçlardan biri merkezidir. Üst seviyede yer alan söz konusu daha büyük boyutlu merkezi haçın alt seviyesinden yukarıya doğru iki tane çizgi uzatılmıştır. Bu ikili çizginin her iki yan tarafına doğru iki küçük haç tasvir edilmiştir. Üç haçında kolları içbükey olarak sonlandırılmıştır. Bu Malta haçının üzerinde nokta şeklinde bir daire bulunmaktadır. Haç ve üzerinde bulunan daire Hristiyan sanatında simgesel bir anlam taşımaktadır. Buna göre daire tanrıyı, haç ise İsa'yı simgelemektedir. Her ikisinin bir arada bulunması İsa ile tanrının bütünleşmesini sembolize etmektedir. Güneyde yer alan haçın ise kollarından biri tahribata uğradığından üç kolu bulunmaktadır (Res. 7). Haçın alt seviyesine taşın eni boyunca uzanan silik, yatay bir friz ile onun üzerindeki haç motifleri güçlükle seçilebilmektedir. Bir genelleme yapılacak olursa haç kollarının merkezden uçlara doğru içbükey oluşturacak şekilde sonlanan Malta haçları, genellikle M. S. IV. ve VII. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir (Taş – Özcan, 2015: 263, 264, 271 Kat. 1-2).

Res. 6-7: Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi'nin haç motifleri

A Kaya Mezarı

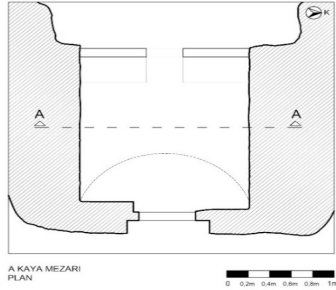
Yeşil Segedik mezarının doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü ilk kaya mezarıdır.

A kaya mezarı doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır ve iç mekân ortalama 1.65x2.10 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Kismen tahrip olmuş mezar odasının girişi doğu yöndedir, dar ve alçak tutulmuş kapı açıklığı 0.53x0.75 m. ölçülerinde olup 20 cm. genişliğindeki söveye sahiptir ve üç yönden ince bir silme ile kuşatılmıştır. Mezar odasının bir mezar teknesi ve iki *arcosolium*dan oluşan üç mimari döşem içerdiği gözlemlenmiştir. Mevcut izlerden anlaşıldığına göre girişle aynı ekseninde 1.60 m. uzunluğunda mezar teknesi bulunmaktadır. Fakat günümüzde tahrip edilmiştir ve içi moloz dolguyla kaplanmış durumdadır.

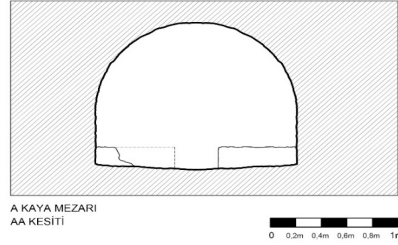
Mezar odasının kuzey ve güney duvarları *arcosoliumlu* olarak düzenlenmiştir. Ancak bu *arcosolium*ların büyük bir tahribata uğramış olmasından ötürü tam bir ölçü verilememektedir. Girişin karşı istikametindeki batı duvardaki 1.85x1.02 m. ölçülerinde bir *arcosolium* bulunmaktadır. Daha sonradan tahrip edilmiş bu *arcosolium*

bölümünün sadece ana kontürlerini gözlemek mümkündür. Mezar odasının üzeri tonozla örtülmüştür.

Kaya mezarının başta batı duvarı olmak üzere kısmen tahribata uğradığı gözlemlenmiştir. Mezar iç duvarları içerisindeki var olan yanık izleri, insanlar tarafından sonraki dönemlerde farklı amaçlarla kullanıldığına işaret etmektedir.

Res.8: A Kaya Mezarı Planı

Res. 9: A Kaya Mezarı Kesiti

Res. 10: A Kaya Mezarı Genel Görünüş

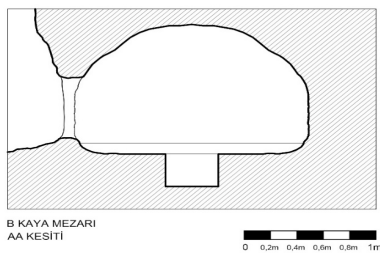

Res. 11: A Kaya Mezarı İçten Görünüşü

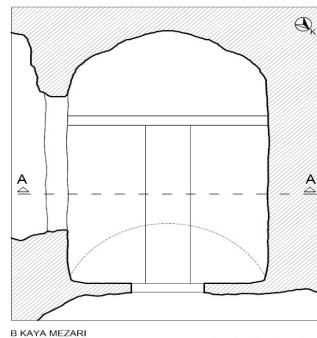
B Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezarası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü ikinci kaya mezarıdır.

B kaya mezarı kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Mezar odasının girişi kuzeydoğu yönündeki kısmen tahrip olmuş tek bir kapıyla sağlanmıştır. Giriş cephesi düzleştirilmiştir. Dar ve basık bir tarzda yapılmış kapı açıklığı 0.65 x 0.55 m. ölçülerindedir. Mezar odasının iç kısmı, yaklaşık 1.80 x 2.70 m. ölçülerinde olup, dikdörtgen planlıdır. Girişin tam hizasında bir mezar teknesi yer almaktadır. Mezar teknesinin doğu ve batı yanlarında bulunan *klineler* ise mezar teknesine göre daha geniş ebatlarda düzenlenmiştir. Mezar teknesi ile mezar odasının güneydoğu duvarında yer alan oval formulu *arcosolium* yatay bir silme ile birbirinden ayrılmıştır. Kaya mezarındaki girişin batısına düşen *kline* duvarının sonradan kırılarak tahrip edildiği tespit edilmiştir. Mezar odasının üzeri tonozla örtülmüştür.

B KAYA MEZARI
AA KESİTİ

B KAYA MEZARI

Res. 12: B Kaya Mezarı Planı

Res. 13: B Kaya Mezarı

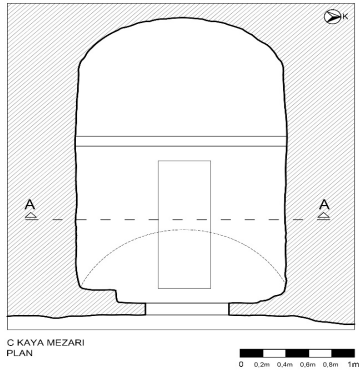
Res. 14: B Kaya Mezarı Genel Görünüşü

Res. 15: B Kaya Mezarı İçten Görünüşü

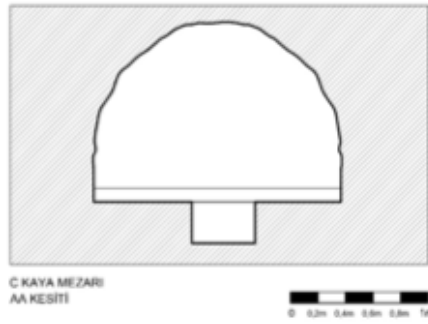
C Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezrası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü üçüncü kaya mezarıdır.

C kaya mezarı, doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. C kaya mezar odasının girişi doğu yönündeki tek bir kapıyla sağlanmıştır. Ana kayanın ön yüzü hafif düzleştirilerek yapılmış dikdörtgen formlu kapı açıklığı, 1.20 x 0.80 m. ölçülerindedir. Kapı açıklığı, basık bir tarzda yapılmıştır. Mezarın iç kısmı yaklaşık 1.80 x 3.00 m. ölçülerinde olup, dikdörtgen planlıdır. Giriş aksının hizasında 1.70 x 0.50 m. ölçülerine sahip düzgün iççilikli bir mezar teknesi yapılmıştır. Mezar teknesinin kuzey ve güney bölümlerinde kalan kısımlar düzleştirilmiş olup mezar teknesine göre daha geniş tutulan, alçak yapılu *kline* türündedir. Mezar teknesi ile mezar girişinin karşı hizasında yer alan batı duvardaki *arcosolium* bölümü düzgün iççilikli yatay bir silme ile birbirinden ayrılmıştır. *Arcosolium* daha düşük kotta yer almakta olup, diğer kaya mezarlarına göre oldukça geniş bir şekilde yapılmıştır. Mezar odasının üzeri tonozlu bir yapıya sahiptir.

Res. 16: C Kaya Mezarı Planı

Res. 17: C Kaya Mezarı Kesiti

Res. 18: C Kaya Mezarı Genel Görünüşü

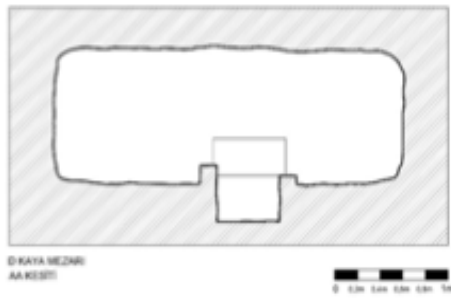

Res. 19: C Kaya Mezarı İçten Görünüşü

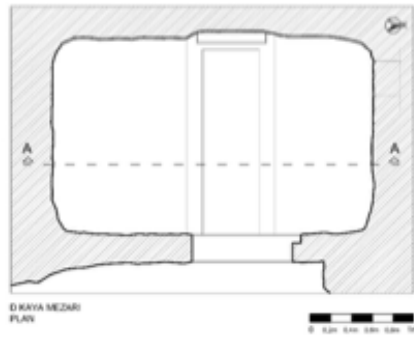
D Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezrası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü dördüncü kaya mezarıdır.

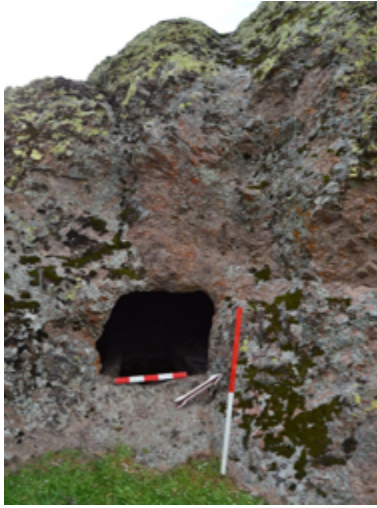
Kaya mezarı, doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Doğu yönünde bulunan kaya mezar odasının girişi, 0.90 x 0.80 m ebatlarındaki dikdörtgen biçimli küçük tek bir kapı ile sağlanmıştır. Mezar odasının iç kısmı 3.10 x 1.75 m. ölçülerinde olup, enine dikdörtgen bir form göstermektedir. Mezar odasında, bir mezar teknesi, iki *arcosolium* ve bir nişten meydana gelen üç farklı işleve sahip mimari döşemler bulunmaktadır. Giriş aksında düzgün işçilikli 1.70 m. x 0.50 m. boyutlarında mezar teknesi yer almaktadır. Mezar odasının batı duvarında 0.44 x 0.22 m. ölçülerindeki dikdörtgen biçimli bir niş yer almaktadır. Diğer mezarların aksine *arcosolium* bölümleri girişin, bir başka deyişle mezar odasının kuzey ve güney duvarına alınmıştır. Mezar teknesinin kuzey ve güney kesimindeki *arcosolium* bölümleri, yaklaşık 0.10 m. derinliğinde yapılmışlardır. Mezar teknesi ile *arcosolium*ların arası, mezar teknesi kontürlerinin düzgün bir şekilde belirginleştirilmesi suretiyle birbirinden ayrılmıştır. Oda mezarın üstü, düz örtülü bir görünüm sergilemektedir.

Res. 20: D Kaya Mezarı Planı

Res. 21: D Kaya Mezarı Kesiti

Res. 22: D Kaya Mezarı Genel Görünüşü

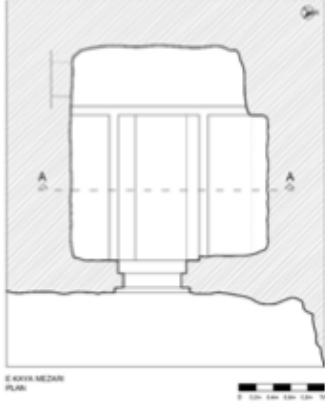
Res. 23: D Kaya Mezarı İçten Görünüşü

E Kaya Mezarı

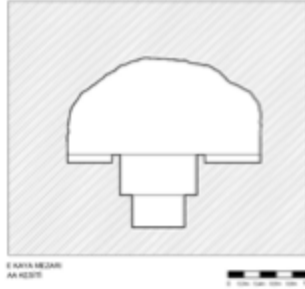
Yeşil Segedik Mezrası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü beşinci kaya mezarıdır.

Kaya mezar odası doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Doğu yönünde bulunan 0.85 x 0.65 m. ebatlarındaki dikdörtgen biçimli tek bir kapı açıklığıyla E kaya mezar odasının girişi sağlanmıştır. Ana kayaya oyularak elde edilmiş kapı sövesi 0.10 m kalınlığa sahiptir. Girişin kuzey ve güney kanadı iki kademeli silmeyle profilendirilmiştir. Kaya mezar odasının iç kısmı, ortalama olarak 2.70 x 2.15 m. ölçülerine sahip dikdörtgen bir plan arz etmektedir. Mezar odasının iç kısmı, bir mezar teknesi, iki *kline* ve bir *arcosolium*dan meydana

gelen dört mimari döşemden oluşmaktadır. Giriş aksında düzgün işçilikli, iç içe geçmiş iki kademeli bir mezar teknesi bulunmaktadır. Mezar teknesinin alt kısmı 1.70 x 0.30 m. ölçülerindedir. Fakat teknenin bir üst kademesi daha büyük ebatlarda olup, 1.80 x 0.40 m. ölçülerine sahiptir. Mezar teknesinin kuzey ve güney kısmında kalan *klinelerin* kotları yaklaşık 0.10 m. daha aşağıdadır. Farklı olarak kuzey yönündeki *kline*, *arcosolium* şeklinde yuvarlak kemerli olarak sonlandırılmıştır. Girişin karşı hizasında bulunan mezar odasının batısı duvarında bir *arcosolium* yer almaktadır. Mezar odası içerisindeki bütün mimari döşemler yaklaşık 0.10-0.15 m. yüksekliğinde 0.10 m. genişliğinde düzgün, yatay silmelerle hareketlendirilerek birbirinden ayrılmıştır.

Res. 25: E Kaya Mezarı Planı

Res. 24: E Kaya Mezarı Kesiti

Res. 26: E Kaya Mezarı Genel Görünüşü

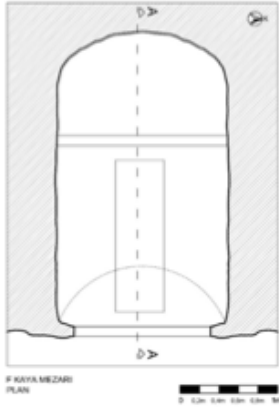

Res. 27: E Kaya Mezarı İçten Görünüşü

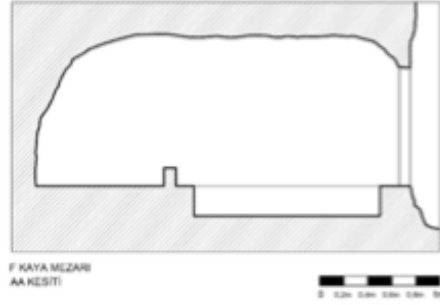
F Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezrası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü altıncı kaya mezarıdır.

F kaya mezarı doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Doğu yönünde bulunan kaya mezar odasının girişi 1.40 x 1.10 m. ebatlarındaki dikdörtgen biçimli tek bir kapı ile sağlanmıştır. Kapı açıklığı en geniş olan kaya mezarıdır. Kaya mezarı odası, ortalama 1.75 x 2.90 m. ölçülerinde olup, dikdörtgen planlıdır. Mezar odası iki *kline*, bir mezar teknesi ve bir *arcosolium* olmak üzere toplam dört mimari elemana sahiptir. Giriş aksının hizasında, 1.53 x 0.40 m. düzgün işçilikli dikdörtgen ölçülerde bir mezar teknesi yer almaktadır. Mezar teknesinin kuzey ve güney bölümü düz zemin şeklinde *kline* olarak düzenlenmiştir. Giriş aksının tam karşısında bulunan doğu duvarında dikdörtgene yakın ölçülere sahip bir *arcosolium* bölümü bulunmaktadır. *Arcosolium* ile mezar teknesinin olduğu bölüm düzgün işçilikli yatay bir silme birbirinden ayrılmıştır. Mezar odası, tonozlu bir yapıya sahiptir.

Res. 28: F Kaya Mezarı Planı

Res. 29: F Kaya Mezarı Kesiti

Res. 30: F Kaya Mezarı Genel Görünüşü

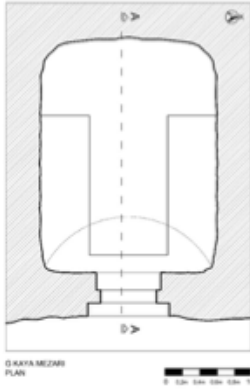

Res. 31: F Kaya Mezarı İçten Görünüşü

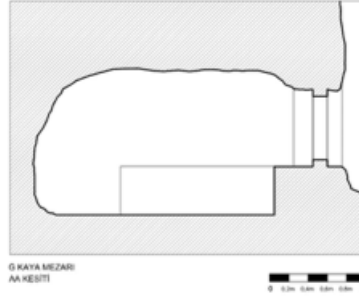
G Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezarası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü yedinci kaya mezarıdır.

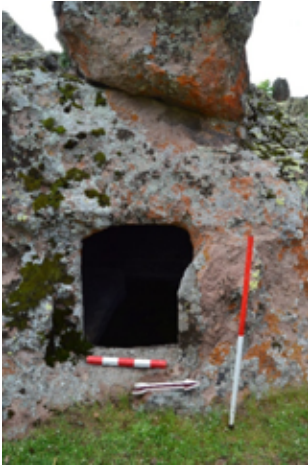
G kaya mezarı doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Doğru yönünde bulunan kaya mezar odasının girişi, 0.64 x 0.80 m. ebatlarındadır. Düzleştirilmiş bir kaya cephesine yapılmış olan giriş bir silme ile profillendirilmiştir. Kapı açıklığına ait kapı sövesi 0.20 m.'lik kalınlığına sahiptir. Takriben 3.20 x 2.30 m. ölçülerinde olan kaya mezarı dikdörtgen planlıdır. Mezar odası iki *kline*, bir mezar teknesi ve bir *arcosolium* olmak üzere dört mimari elemana sahiptir. Mezar odasının batı duvarında bulunan *arcosolium* ile birleştirilmiş mezar teknesi giriş aksının hizasında yer almaktadır. 1.64 x 0.55 m. ölçülerindeki mezar teknesinin *arcosolium* ile birleştirilmiş olması yönüyle G kaya mezarı öteki kaya mezarlarından ayrılmaktadır. Mezar teknesinin kuzeyinde ve güneyinde kalan yan alanlar düz bir platform şeklinde *kline* olarak düzenlenmiştir. Mezar odasının üzeri tonozlu bir yapıdadır.

Res. 32: G Kaya Mezarı Planı

Res. 33: G Kaya Mezarı Kesiti

Res. 34: G Kaya Mezarı Genel Görünüşü

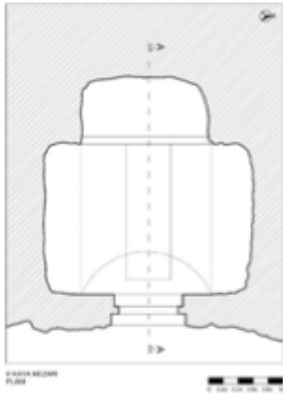

Res. 35: G Kaya Mezarı İçten Görünüşü

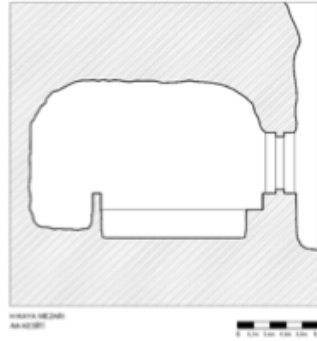
H Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezarası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü sekizinci kaya mezarıdır.

Doğu-batı doğrultusunda konumlandırılan H kaya mezarına giriş doğu yönünde yer alan 0.75 x 1.00 m. ebatlarındaki dikdörtgen biçimli tek bir kapı açıklığından sağlanmıştır. Kapı sövesi 0.15 m. kalınlığa sahiptir ve 0.12 m. yüksekliğindeki bir kapı eşiğiyle mezar odasına girilmektedir. Eşiğin güney yüzeyi, kapı destek sistemi için dikdörtgen biçimli oyulmuş olup içerisinde yuvarlak formulu küçük bir tıkaç deliği mevcuttur. Basık ve dar yapılı giriş bölümü bir silme ile profilendirilmiştir. Kaya mezar odasının iç kısmı 2.70 x 3.10 m. ölçülerinde, dikdörtgen bir plana sahiptir. Girişin hizasında 1.77 x 0.50 m. boyutlarında bir mezar teknesi yer almaktadır. Mezar teknesinin kuzeyinde ve güneyinde iki *kline* bulunmaktadır. Girişin karşı hizasındaki odanın batı duvarında büyük ve derin bir *arcosolium* yer alır. Batı duvarındaki *arcosolium* ile ön bölümdeki söz konusu üç mekân, düzgün işçilikli yatay bir silme ile birbirinden ayrılmaktadır. Mezar odası tonozlu bir görünüm sergilemektedir.

Res. 36: H Kaya Mezarı Planı

Res. 37: H Kaya Mezarı Kesiti

Res. 38: H Kaya Mezarı Genel Görünüşü

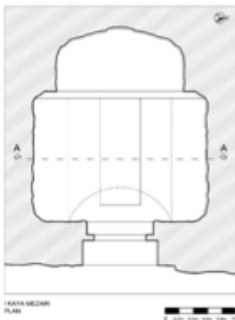

Res. 39: H Kaya Mezarı İçten Görünüşü

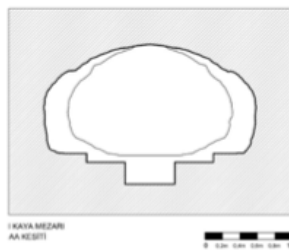
I Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezarası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü dokuzuncu kaya mezarıdır.

I kaya mezarı doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Hafif düzleştirilmiş ve bir silme şeklinde vurgulanmış olan giriş cephesi 1.00 x 0.70 m. ölçülerindedir. 0.30 m.'lik kapı sövesi kalınlığıyla öteki mezarlara göre daha kalın bir kapı çerçevesine sahiptir. Kaya mezar odasının iç kısmı 2.85 x 2.45 m. ebatlarında olup dikdörtgen bir plan sergilemektedir. Giriş aksının hizasında 1.75 x 0.35 m. boyutlarında düzgün işçilikli bir mezar teknesi yer almaktadır. Bu mezar teknesinin kuzey ve güney kısmı ise kademelendirilerek birer *kline* elde edilmiştir. Burada *arcosoliumun* yerini *kline* almıştır. Girişin karşı hizasındaki odanın batı duvarında içe doğru hafif oval bir *arcosolium* bölümü bulunmaktadır. Batı duvarındaki *arcosolium* ile ön bölümdeki söz konusu mimari döşemler düzgün işçilikli yatay bir silme ile birbirinden ayrılmıştır.

Res. 40: I Kaya Mezarı Planı

Res. 41: I Kaya Mezarı Kesiti

Res. 42: I Kaya Mezarı Genel Görünüşü

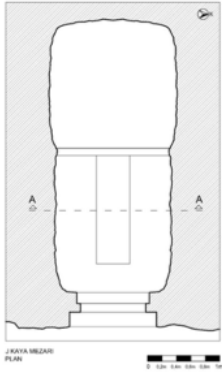

Res. 43: I Kaya Mezarı İçten Görünüşü

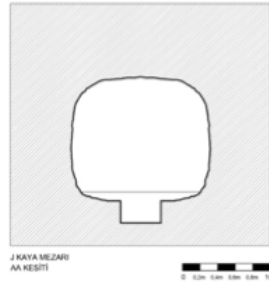
J Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezarı'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü onuncu kaya mezarıdır.

J kaya mezarı doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Doğu yönünde yer alan kaya mezar odasının girişi, 0.60 x 1.05 m. ölçülerine sahip dikdörtgen biçimli tek bir kapı açıklığı ile sağlanmıştır. Silme şeklinde profilendirilmiş oda girişine ait kapı sövesi 0.25 m. kalınlığa sahiptir. Kapı açıklığının iç tarafında ikinci bir silmeye sahiptir. Mezar odasına kapı destek sistemine ait karşılıklı iki yuvalı bir eşikle girilmektedir. Kaya odasının iç kısmı 3.80 x 1.61 m. ölçülerinde olup, dikdörtgen bir plana sahiptir. Kuzey ve güney yanları alçak bir kline olarak düzenlenmiş 1.60 x 0.38 m. ebatlarına sahip giriş aksı hizasında bir mezar teknesi yer almaktadır. Giriş aksının karşı hizasında bulunan odanın batı duvarında 1.70 x 1.60 m. boyutlarında kare formuna yakın bir *arcosolium* yer alır. Yatay bir silme, söz konusu *arcosolium* ile arkasında yer alan mezar teknesi ve *kline*leri birbirinden ayırmaktadır. Diğer kaya mezarları ile kıyaslandığında buradaki *arcosolium* daha derin ve daha büyük yapılmıştır.

Res. 44: J Kaya Mezarı Planı

Res. 45: Kaya Mezarı Kesiti

Res. 46: J Kaya Mezarı Genel Görünüşü

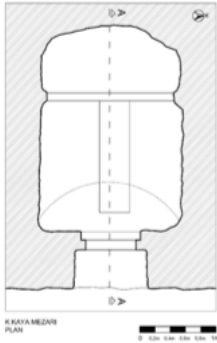

Res. 47: J Kaya Mezarı İçten Görünüşü

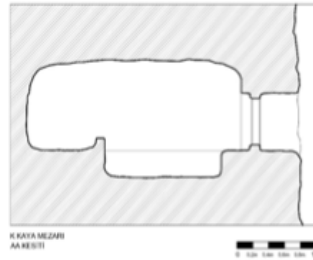
K Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezrası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü on birinci kaya mezarıdır.

K kaya mezarı doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Doğu yönünde yer alan kaya mezar odasının girişi 0.75 x 0.50 m. ölçülerindeki tek bir kapı açıklığıyla sağlanmıştır. Kapı açıklığı bir silme ile profillendirilmiştir. Mezar odasının iç kısmı 2.45 x 1.90 m. ölçülerinde olup dikdörtgen bir plana sahiptir. Giriş hizasında 1.63 x 0.24 m. ebatlarında dikdörtgen formlu düzgün işçilikli bir mezar teknesi bulunmaktadır. Bu mezar teknesinin kuzey ve güney yanları alçak zeminli bir *kline* olarak düzenlenmiştir. Mezar odası girişinin karşı hizasındaki batı duvarda 0.90 x 1.90 m. ölçülerinde bir *arcosolium* yer almaktadır. *Arcosolium* içe doğru hafif oval yapılmıştır. Düzgün işçilikli yatay bir silme, *arcosolium* ile önünde yer alan mezar teknesi ve söz konusu *klineleri* birbirinden ayırmaktadır. Bu oda mezarı tonozlu bir yapıya sahiptir.

Res. 48: K Kaya Mezarı Planı

Res. 49: K Kaya Mezarı Kesiti

Res. 50: K Kaya Mezarı Genel Görünüşü

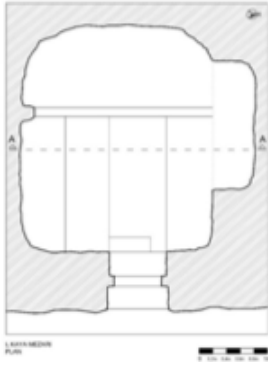

Res. 51: K Kaya Mezarı İçten Görünüşü

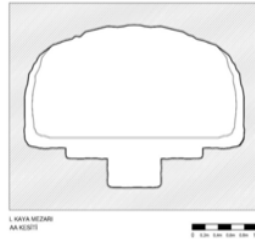
L Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezrası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü on ikinci kaya mezarıdır.

L kaya mezarı doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Doğu yönünde yer alan mezar odası girişi, 0.80 x 0.50 m. ebatlarındaki ön cephesi düzleştirilmiş ve bir silmeyle belirginleştirilmiş tek bir kapı açıklığı ile sağlanmıştır. Kaya mezar odasının iç kısmı 3.30 x 3.00-3.90 m. ölçülerine sahip olup, dikdörtgen planlıdır. Bu kaya mezarı daha sonradan tahrip edildiğinden orijinaliği kısmen bozulmuştur. Giriş aksının hizasında 1.60 x 0.60 m. ölçülerinde, dikdörtgen formlu, kademelendirilmiş bir mezar teknesi yer almaktadır. Bu derin mezar teknesine girişin hemen altında 0.30 x 0.12 m. boyutlarındaki bir eşik ile erişim sağlanmıştır. Mezar teknesinin kuzey ve güney kısmı alçak *kline* olarak yapılmıştır. Oda mezarın batı duvarında, giriş hizasının karşısında 1.20 x 1.85 m. ölçülerinde bir *arcosolium* bulunmaktadır. Sonradan tahrip edilmiş düzgün işçilikli yatay bir silme, *arcosolium* ile önünde bulunan mezar teknesi ve *klineleri* birbirinden ayırmıştır.

Res. 52: L Kaya Mezarı Planı

Res. 53: L Kaya Mezarı Kesit

Res. 54: L Kaya Mezarı Genel Görünüşü

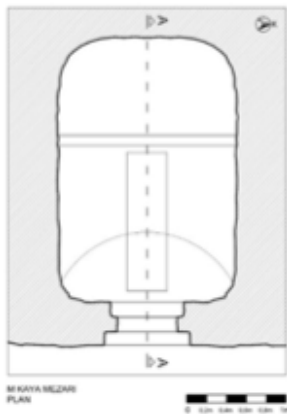

Res. 55: L Kaya Mezarı İçten Görünüşü

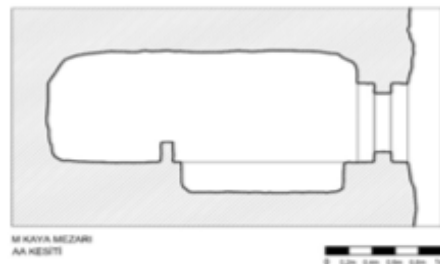
M Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezrası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzeybatıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisindeki güneydoğu yönlü on üçüncü kaya mezarıdır.

M kaya mezarı, doğu-batı doğrultusunda konumlandırılmıştır. Kaya mezar odasının girişi, 0.85 x 0.45 m. ölçülerindeki dikdörtgen formlu tek bir kapı açıklığından sağlanmıştır. Kapı açıklığı bir silme ile profillendirilmiştir. Mezar odasının iç kısmı 2.70 x 1.65 m. ölçülerinde olup, dikdörtgen bir plana sahiptir. Mezar odası girişinin aksi hizasında 1.30 x 0.27 m. ölçülerinde düzgün işçilik gösteren dikdörtgen biçimli bir mezar teknesi yer almaktadır. Mezar teknesinin kuzey ve güney yanlarında ortalama 1.40 x 1.00 m. boyutlarındaki alçak zeminli iki *klin*e yer verilmiştir. Girişin karşı hizasında bulunan odanın batı duvarında 1.65 x 1.00 m. ölçülerinde bir *arcosolium* yer almaktadır. *Arcosolium*ün köşeleri oval biçimde yontulmuştur. Yatay bir silme, *arcosolium* ve onun önünde yer alan mezar teknesi ile söz konusu *klin*eleri birbirinden ayırmıştır. Kaya mezar odası tonozlu bir yapıdadır.

Res. 56: M Kaya Mezarı Planı

Res.57: M Kaya Mezarı Kesiti

Res. 58: M Kaya Mezarı Genel Görünüşü

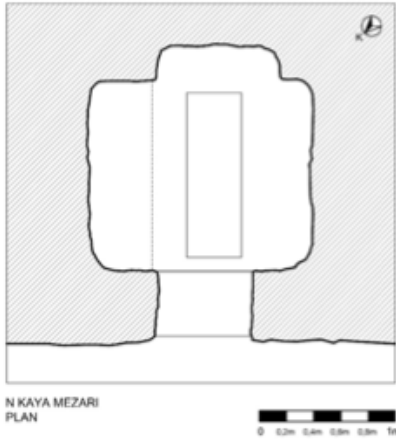

Res. 59: M Kaya Mezarı İçten Görünüşü

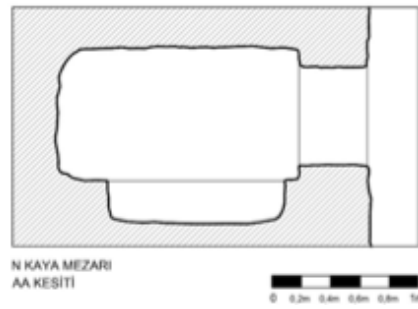
N Kaya Mezarı

Yeşil Segedik Mezarası'nın doğusundaki tepe yamacında yer alan ve kuzey- batıdan güneydoğuya uzanan kaya mezarı topluluğu içerisinde yer almayıp, aynı tepenin daha doğudaki yamacında ayrı yapılmış on dördüncü kaya mezarıdır.

N kaya mezarı, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda konumlandırılmıştır. Kuzeybatı yönünde bulunan girişi, 0.84 x 0.60 m. ölçülerindeki dikdörtgen formulu tek bir kapı açıklığıyla sağlanmıştır. Girişi sağlayan kapı sövesi 0.45 m. kalınlığa sahiptir. Kaya mezar odasının iç kısmı ortalama olarak 1.65 x 1.40-1.65 m. ölçülerinde olup, kareye yakın dikdörtgen bir plan sergilemektedir. N kaya mezarı, diğer kaya mezarlarına göre daha az nitelikli bir işçilikle yapılmıştır. Giriş aksının hafif sağ hizasında takriben 1.35 x 0.30 m. ebatlarında bir mezar teknesi yer almaktadır. Mezar teknesinin giriş kısmı dışında kalan her üç yönü *arcosolium* şeklinde düzenlenmiştir. *Arcosolium* mimari döşemleri ile mezar teknesi arasında herhangi bir yatay silmeyle yapılmış bir ayırım bulunmamaktadır.

Res. 60: N Kaya Mezarı Planı

Res. 61: N Kaya Mezarı Kesiti

Res. 62-63: N Kaya Mezarı Genel Görünüşü

Değerlendirme

Yeşil Segedik kaya mezarları dikdörtgen plana sahiptir. Mezar odalarından ana mekâna giriş genellikle bir eşik ile sağlanmış olup söz konusu giriş bölümü, alçak yapılı olarak düzenlenmiştir. Kapıdan iç mekâna geçişi sağlayan basamak sadece L kaya mezarında saptanabilmiştir. Pek çok mezar odasının zemininde izlenebilen dikdörtgen biçimli mezar tekneleri, kaya mezarlarının ortak bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı ebatlardaki kaya mezarlarının iç mimari döşemi genel olarak kayaya oyulmuş *kline* ve teknelerden meydana getirilmiştir. Ölçüleri 1.65 x 1.40 ile 3.10 m x 2.62 m. arasında değişen kaya mezarları, bezemelerden ve sembollerden yoksundur. Bu yapıların içerisinde herhangi bir sıva kalıntısına da rastlanmamıştır. Çoğunluğunda görülen ortak özellikler arasında mezar girişlerinin silmeyle vurgulanmış olmasıdır. Ancak Yeşil Segedik kaya mezarları arasında “E Kaya Mezarı” dışında kademeli bir silmeden söz edecek bir örnek bulunmamaktadır. Mezarlar genellikle tonozlu yapı da olmakla birlikte az da olsa düz örtülü mezar odaları da vardır.

Mezar odası düzenlemesinde standart bir şemanın olmaması, dromoslu örneklerin olmaması, tek kanatlı kapıya sahip olmaları, tek bir kapıyla mezar odasına girilmeleri, mezar odalarının yalın olmaları, *arcosolium*da baş yastığı geleneği olmaması, *arcosolium* duvarına açılan nişler olmaması ve *kolumbarium* (kremasyon kaya mezarı) geleneği olmaması buradaki kaya mezarlarının ortak özellikleri arasında yer almaktadır. Söz konusu özellikleri ile M.S. I.- III. yüzyıllar arasına tarihlendirilen *Isauria* Bölgesi kaya mezarlarına benzerlik göstermektedir (Doğanay, 2009: 273). Ancak görkemli mezar cepheleri ile mezar odalarına sahip olmamaları, mezar cephelerinde su akıtma kanallarının olmaması, yön kaygılarının varlığı, sıva izlerine rastlanmaması Yeşil Segedik kaya mezarlarını *Isauria* Bölgesi kaya mezarlarından ayırmaktadır. Yeşil Segedik kaya mezarları iç mimari düzenleme olarak Helenistik Dönem ile Bizans Dönemi arasına tarihlenmiş Olba - Diocaesarea yerleşimi nekropollerinde yer alan basit tipteki *arcosolium*lu kaya mezarlarına benzerlik göstermektedir (Söğüt – Er, 2005: 99 vd.). Olba - Diocaesarea kaya mezarları, Yeşil Segedik mezarları gibi genellikle dikdörtgen biçimli olup gömü arka ve yan duvarlar boyunca uzanan *kline*lerde yapılmıştır ve bu *kline*lerin arka ve yan duvarlar boyunca sayısı birden üçe kadar değişmektedir (Söğüt – Er, 2005: 99 vd.).

Yeşil Segedik mezarları, plan özelliği açısından Roma Dönemi'nin kaya oyma mezarlarının karakteristiği niteliğindeki *arcosolium*lu tipin benzer bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. *Arcosolium* türündeki mezarlar M.Ö. III. yüzyılda ilk defa ortaya çıkmakla beraber bu tip mezarların Anadolu'da Roma egemenliği ile beraber M.Ö. I. yüzyıl ile M.S. III. yüzyıl arasında ortaya çıkıp yaygınlaştığı genel olarak kabul edilmektedir (Ergeç, 1995: 150). *Arcosolium* tipindeki mezarların en yaygın olarak kullanımı M.S. III. yüzyıla ait olduğu belirtilmektedir (Taylor, 2000: 16). Bununla birlikte M.S. III. yüzyılı takiben Anadolu'daki politik kargaşa ve ekonomik gerileme nedeniyle zenginliğin bir göstergesi olan kaya mezarı yerine daha çok toprak gömünün tercih edildiği gözlemlenmiştir (Zeyrek, 2007: 197 dn 5). Buna paralel olarak Yeşil Segedik kaya mezarlarının kapı açıklıkları doğu yönlü olması, içerisinde Helenistik ya da Roma Çağı'nın pagan anlayışına ait herhangi bir yontu ya da süslemenin olmaması ve herhangi bir haç motifinin saptanmaması, bu mezarların bölgenin Hristiyanlık ile yeni tanıştığı bir zaman diliminde oluşturulduğuna da işaret etmektedir. Tüm bu verilerden hareketle *arcosolium*lu Yeşil Segedik kaya mezarları, Geç Antik Çağ'da yapıлып kullanılmaya başlanmış olmalıdır. Bu özellikleriyle kaya mezarlarını M.S. III. ve IV. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür. Bu tip mezarların M. S. VII. yüzyıla kadar kullanıldığı da bilinmektedir (Çelgin, 1990: 151).

Doğu Anadolu bölgesinde bu tip *arcosoliumlu*, seki tarzındaki *klinelere* sahip tek odalı kaya mezarları, Malatya bölgesinde oldukça yaygındır. Alıçlı, Eski Arapgir, Koru, Bostancık, Ormansırtı, Akçadağ/Aktepe Mahallesi ve Bağköy/Ebeler, Bağköy/Guruklar, Doğanşehir ilçesi Erkenek/Gedikağzı, Erkenek/Kiliseci ile Darende ilçesi Ağılbaşı, Yeniköy, Ağılbaşı/Ergiören kaya mezarları bunlara örnek olarak verilebilir (Özman, 2015: 15).

Dışta doğu-batı doğrultusunda düzgün dikdörtgen planlı olan içte ise tek nefli bazilika olan Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi'nin benzerlerini bölgede bulabilmek mümkündür. Çemişgezek yakınlarındaki Ulukale (Surp Minas) Kilisesi ve daha gelişkin bir örnek olmasına karşın plan açısından Mırnahi Kilisesi ile plan açısından Surp Kevork (Kahraman Segedik) Kilisesi paralellik göstermektedir (Erdoğan, 2017: 450; Sözen, 1973: 122).

BİBLİYOGRAFYA

- Appian's Roman History*, (1961). Volume II: Books VIII -XII (with an English translation by W. Horace), The Loeb Classical Library, Harvard University Press, London.
- Barrett, A. A. (1977). "Sohaemus, King of Emesa and Sophene", *The American Journal of Philology*, 98/2, 153-159.
- Çelgin, A. V. (1990). *Termessos Kenti Nekropollerini*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Danık, E. (2010). *Işuwa'dan Tunceli'ye Tarih ve Kültür*. Tunceli Dayanışma ve Kültür Vakfı Yayınları, Ankara.
- Dessau, H., (1892). *Inscriptiones Latinae Selectae - Volume I*, Publisher Berolini, Berlin.
- Dio's Roman History Volume III: Books XXXVI – XL*. (1961). (with an English translation by E. Cary, PH. D.), The Loeb Classical Library, Harvard University Press, London.
- Diodorus Siculus, Volume XI: Fragments of Books XXI-XXXII*. (1967) (with an English Translation by F. R. Walton), The Loeb Classical Library, Harvard University Press, London.
- Doğanay, O. (2009). *Isauria Bölgesi Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*. Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- Dupont – Sommer, A. (1949). *Les Araméens, L'Orient Ancien Illustre N. 2*, Librairie A. Maisonneuve, Paris.
- Erdoğan, S. (2015). *Yazılı ve Arkeolojik Verilere Göre M.Ö. II. ve I. Binyılda Tunceli – Bingöl Bölgesi*. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, S. (2017). "Demir Çağ ve Helenistik Dönem Tunceli Yüzey Araştırması - 2016", *35. Araştırma Sonuçları Toplantısı II*, Bursa, 447 - 468.
- Ergeç, R. (1995). *Güney Kommagene Bölgesindeki Antik Dönem Nekropol ve Mezarları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eutropius,(2004) *Breviarium Historiae Romanae & Roma Tarihinin Özeti*. (Latince'den Çev. Ç. Menzilioğlu), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Grousset, R. (2006). *Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi*, (Çev. S. Dolanoğlu), Aras Yayıncılık, İstanbul.
- Frankfort, T. (1963). "La Sophéne et Rome", *Latomus* 22/2 (Avril-Juin): 181-190.
- Hauptmann, H. (1969/70). "Norşun-Tepe, Historische und Ergebnisse der Grabungen", *Istanbul Mitteilungen* 19/20, 21-78.
- Hewsen, R. H. (1992). *The Geography of Ananias of Şirak (Aşxarhac'oyc')*, *The Long and the Short Recensions*. Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients, Reihe B Nr. 77, Wiesbaden.
- Honigmann, E. (1970). *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı*. (Çev. F. İşıltan), İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Hübschmann, H. (1969). *Die Altarmenischen Ortsnamen – Mit Beiträgen zur Historischen Topographie Armeniens*. Oriental Press, Amsterdam.
- Kévorkian, R. H. – Paboudjian, P. B. (2012). *1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler*. (S. Dolanoğlu), Aras Yayıncılık, İstanbul.
- Lohmann, E. (1906). "Durch Sophene und Kataonien" *Globus* XC/3, 37-42.
- Luther, A. (1997). *Die Syrische Chronik des Joshua Stylites*. Walter de Gruyter, Berlin & New York.
- Özman, R. (2015). "Arapgir Onar Köyü Kaya Mezarları" *Tarih Dergisi* 62, 1-36.
- P'awstos Buzand's,(1985) *History of the Armenians*. (Translated by R. Bedrosian), New York.
- Pliny the Elder,(1942) *Natural History, Volume II: Books 3- 7*. (Translated by H. Rackham), Loeb Classical Library 352, Harvard University Press, Cambridge.
- Plutarch,(1917) *Lives. Volume V: Agesilaus and Pompey. Pelopidas and Marcellus*. (with an English translation by B. Perrin), The Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge.
- Procopius,(1961) *History of Wars Volume I: Books I – II*. (with an English Translation by H. B. Dewing), The Loeb Classical Library, Harvard University Press, London.
- Salvini, M. (1972). "Le Testimonianze Storiche Urartee Sulle Regioni del Medio Eufrate MEΛITHNH, KOMMATHNH, ΣΟΦΗNH, TOMIΣA", *La Parola del Passato*, CXLII-CXIV, 100-111.
- Salvini, M. (2008). *Corpus dei Testi Urartei Volume I-II*. Pubblicazioni dell'Istituto di Studi sulle civiltà dell'Egeo e del Vicino Oriente del Consiglio Nazionale delle Ricerche, Roma.

- Schäfer, H. P. (1977). "Die Inschrift Rusa II Argištehinis in Mazgirt-Kaleköy" *Studi Micenei ed Egeo-Anatolici* 18, 249-268.
- Sinclair, T. A. (1989). *Eastern Turkey: An Architectural and Archaeological Survey III*. The Pindar Press, London.
- Söğüt, B. – Er, Y. (2005). "Dağlık Kilikya'da Olba – Diocaesarea Nekropollerindeki Kaya Mezarları", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 5, 97-110.
- Sözen, M. (1973). "Çemişgezek'in Ulukale Köyü'ndeki Mimari Eserler", *Sanat Tarihi Yıllığı*, V, 119 -140.
- Strabo,(1928) *Geography, Volume V: Books 10-12*. (Translated by H. L. Jones), Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge.
- Tacitus,(1937) *Annals. Books 13 -16* (Translated by J. Jackson), Loeb Classical Library 322, Cambridge, Harvard University Press, 1937.
- Taş, T., – Özcan, F. (2015). "MS 4. ve 7. Yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21, 247 - 275.
- Taylor, J. G. (1868). "Journal of a Tour in Armenia, Kurdistan, and Upper Mesopotamia, with Notes of Researches in the Deyrsim Dagħ, in 1866", *Journal of the Royal Geographical Society of London* 38, 281 - 361.
- Taylor, R. (2000). *Death and The Afterlife: A Cultural Encyclopedia*. ABC-CLIO, Santa Barbara – Denver – Oxford.
- Thierry, J. (1986 -1987). "Le Couvent Erkağn 3nkuzik'en Dersim" *Revue des Études Arméniennes* XX, 381-417.
- Van Loon, M. N. (1974). "The Euphrates Mentioned by Sarduri II of Urartu", K. Bittel- H. J. Houwink (Ed.) *Anatolian Studies Presented to Hans Güstav Güterbock on the Occasion of his 65th Birthday: Nederlands Historisch-Archaeologisch Instituut in het Nabije Oosten*, İstanbul, 187-194.
- Weissbach, F. H. (1927). "Sophene", *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Reihe 2, Band III A 1, Stuttgart, 1015-1019.
- Zeyrek, T. H. (2007). "Yukarı Söğütlü Nekropollerinden Kaya Mezarları", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6(2), 194-221.